

Overdenking SILO Zondag 26 oktober 2014

Voorganger: Hans Baas

Wat wil jij worden?

Deze zondag zal Hans Baas bij die vraag stilstaan aan de hand van Mattheüs 22, waar aan Jezus wordt gevraagd wat het grootste gebod is.

Wat wil je worden? Dat wordt vaak aan ons gevraagd, als kind al. Altijd wordt geantwoord in de sfeer van een beroep. Niemand wil terrorist worden of moordenaar. Als kind wil je al iets constructiefs doen.

Maar het is een vraag, die zich laat stellen op elk moment van ons bestaan en die ons vanuit de bijbel onophoudelijk wordt gesteld: mens, vrouw, man, wie wil je worden? Wat vind je het belangrijkste in je leven?

lezingen: Deuteronomium: 6: 4 – 19 en Mattheus 22: 34- 46

Deuteronomium: 6: 4 – 19

4 Luister, Israël: de HEER, onze God, de HEER is de één!★ 5 Heb daarom de HEER, uw God, lief met hart en ziel en met inzet van al uw krachten. 6 Houd de geboden die ik u vandaag opleg steeds in gedachten. 7 Prent ze uw kinderen in en spreek er steeds over, thuis en onderweg, als u naar bed gaat en als u opstaat. 8 Draag ze als een teken om uw arm en als een band op uw voorhoofd. 9 Schrijf ze op de deurposten van uw huis en op de poorten van de stad.

10 Straks brengt de HEER, uw God, u naar het land dat hij u zal geven, zoals hij uw voorouders Abraham, Isaak en Jakob onder ede heeft beloofd. U krijgt daar grote, mooie steden, die u niet zelf hebt gebouwd, 11 huizen vol voorraden, die u niet hebt aangelegd, regenputten, die u niet hebt uitgehouwen, en wijnstokken en olijfbomen, die u niet hebt geplant. Als u daar in overvloed leeft, 12 zorg er dan voor dat u de HEER niet vergeet, die u uit de slavernij in Egypte heeft bevrijd. 13 Heb alleen ontzag voor de HEER, uw God, dien hem en zweer alleen bij zijn naam. 14 Laat u niet in met de goden van de omringende volken; 15 u zou daarmee de toorn van de HEER over u afroepen en hij zou u van de aardbodem wegvagen. Want de HEER, uw God, die in uw midden is, duldt geen andere goden naast zich. 16 Stel hem niet op de proef, zoals u bij Massa deed. 17 Leef de geboden, de bepalingen en de wetten die de HEER, uw God, u heeft voorgehouden, zorgvuldig na 18 en doe wat goed is in zijn ogen. Dan zal het u goed gaan en kunt u het goede land in bezit nemen dat hij uw voorouders onder ede heeft toegezegd. 19 Al uw vijanden zal hij voor u op de vlucht drijven, zoals hij heeft beloofd.

Matteüs 22: 34- 46

34 Nadat de farizeeën hadden vernomen dat hij de sadduceeën tot zwijgen had gebracht, kwamen ze bij elkaar. 35 Om hem op de proef te stellen vroeg een van hen, een wetgeleerde: 36 'Meester, wat is het grootste gebod in de wet?' 37 Hij antwoordde: 'Heb de Heer, uw God, lief met heel uw hart en met heel uw ziel en met heel uw verstand. 38 Dat is het grootste en eerste gebod. 39 Het tweede is daaraan gelijk: heb uw naaste lief als uzelf. 40 Deze twee geboden zijn de grondslag van alles wat er in de Wet en de Profeten staat.'

41 Nu de farizeeën om hem heen stonden, stelde Jezus hun deze vraag: 42 'Wat denkt u over de messias? Van wie is hij een zoon?' 'Van David,' antwoordden ze. 43 Jezus vroeg: 'Hoe kan David hem dan, geïnspireerd door de Geest, Heer noemen? Want hij zegt: 44 "De Heer sprak tot mijn Heer: 'Neem plaats aan mijn rechterhand, tot ik je vijanden onder je voeten heb gelegd.'" 45 Als David hem dus Heer noemt, hoe kan hij dan zijn zoon zijn?' 46 En niemand was in staat hem een antwoord te geven, noch durfde iemand hem vanaf die dag nog een vraag te stellen.

Wat wil je worden? Ik weet het natuurlijk niet zeker, maar tien tegen een, dat dat ook vele malen aan jullie is gevraagd, als kind. Wat wil jij worden? En de wereld zou in de toekomst

worden verrijkt met een keur aan talentvolle brandweermannen, politieagenten, douaniers, verpleegsters, piloten, stewardessen en nog veel meer van dat soort beroepen dat op kinderen een wonderlijke en vooral ook wisselende aantrekkingskracht heeft. Want hoeveel van u zijn er nu werkelijk politieagent geworden, zeg eens?

Opvallend is, dat de vraag: wat wil je worden, eigenlijk altijd wordt beantwoord in de sfeer van een beroep of voorziening in het levensonderhoud, en dan ook nog van een betrouwbaar soort. Niemand wil terrorist worden of moordenaar. Als kind wil je iets constructiefs doen en je treedt de toekomst met vertrouwen tegemoet. Nico ter Linden, ooit dominee in de Westerkerk in Amsterdam, vertelt in het boek "Mens tussen hemel en aarde", dat een kleinkind van Jan Willem Schulte Nordholt - een van de dichters van ons Liedboek - , hem - hij is dan inmiddels al in de tachtig - blijkbaar nog steeds ziet als iemand met toekomst en iemand die nog groeien kan en hem de vraag stelt: opa, wat wil jij worden? En ik wil vanmorgen bij die - in dat geval zeker - ontroerende vraag stilstaan.

Want het is een vraag, die zich laat stellen op elk moment van ons bestaan, jullie bestaan, mijn bestaan, of je nu jong bent of oud. En bovendien een vraag, die ons vanuit de bijbel onophoudelijk wordt gesteld: mens, vrouw, man, wie wil je worden? Wat vind je het belangrijkste in je leven? Waar hang je je bestaan aan op? In het verhaal uit Mattheus van vanochtend speelt dezelfde vraag. En om die te plaatsen, eerst iets over de voorgeschiedenis.

Jezus is vanuit noorden, dat achterlijke Galilea, naar Jeruzalem gekomen. Op zijn zachtst gezegd op een spectaculaire manier. De hele stad was in rep en roer, staat er. En de logische vraag op lippen van iedereen is: wie is dit, wat is dit voor een man? En dat probleem ligt dan vervolgens ook op het bordje van de joodse religieuze leiders. Zeker, nadat Jezus in de tempel - hun tempel - als een dolle is tekeer gegaan en de geldwisselaars en de dierverkopers op een niet mis te verstane manier van het tempelplein heeft verwijderd. Is het zo gek, dat ze boos zijn en hem de vraag stellen op grond waarvan hij zich dit alles meent te kunnen permitteren? En dat vragen ze hem dan ook.

Dat doen ze ook aan de hand van een aantal belangrijke kwesties: zijn verhouding tot de Romeinse bezetters, de kwestie van de opstanding, en de vraag van vanmorgen: wat is nu de kern van de wet, waar draait die nou eigenlijk om? Ze willen weten waar Jezus theologisch staat. Als je je de inzet van de gesprekken van de Joodse leiders met Jezus dus voorstelt als alleen maar een kwestie van flauwe of spitsvondige theologische woordspelletjes, waarbij het resultaat voor de joodse leiders al op voorhand vast staat, dan haal je elke scherpte uit dit Mattheusverhaal.

Nee, het zijn echte vragen van de kant van de joodse leiders! Aan een man die met heel zijn optreden fundamentele vraagtekens zet bij al datgene waarvan zij heilig overtuigd zijn. Vragen bij hun hele bestaan als mens, als gelovige en bij hun godsdienstig leiderschap. De gesprekken zijn dus niet zomaar twistgesprekken, maar gesprekken op het scherp van de snede van het bestaan, toen en nu.

En dat is nooit leuk, voor niemand! Ik zou weleens willen zien hoe wij zouden reageren, als hier in deze zaal een wildvreemde de boel eens flink op stelten kwam zetten en bijvoorbeeld zou roepen: weg met die zondagse bijeenkomsten in besloten kring: de bijbel behoort niet binnen, maar buiten op straat en niet alleen op zondag, maar elke dag te midden van de mensen te worden verkondigd - en ons bovendien eventjes komt vragen of wat wij doen eigenlijk wel spoort met wat wij belijden als christenen.

Het is dus in deze, logische en serieuze setting, dat de Farizeeër met zijn vraag bij Jezus aankomt naar wat voor Hem eigenlijk de kern is van de wet, naar waar het om draait in Zijn

bestaan, naar wat voor soort mens Hij eigenlijk wil worden? En laten we, met de Mattheustekst nog in onze achterhoofden, eerst eens proberen te achterhalen wat daar nou speelt.

De vraag naar het grote gebod, naar de kern van de wet, was in Jezus' tijd zeer actueel. De vijf boeken van Mozes gaven honderden geboden en verboden, 613 om precies te zijn. En in de loop van de tijd was er nog een flink aantal aan toegevoegd. En dus was er bij veel mensen de behoefte om in dit woud van regels nog een beetje bomen te ontdekken. Was het mogelijk om daarin zoiets als een kern, een rode draad te vinden?

In die zin zal de vraag van de Farizeeër Jezus niet hebben verrast. Net zomin als het antwoord van Jezus de Farizeeër zal hebben verrast. Want Jezus geeft een samenvatting die hem bekend is. Er valt bovendien op Jezus' antwoord theologisch niets aan te merken. Hij citeert welbekende passages uit de boeken van Mozes uit Deuteronomium en Leviticus. Op dit punt mislukt dus de opzet van de Farizeeër om uit te vinden waar Jezus theologisch staat. Daar zit hem dus niet de kneep.

Louter schriftuurlijk, zou je kunnen zeggen, zijn Jezus en de Farizeeën het wel eens. Dat verwijt maakt Jezus de Farizeeën ook nooit. Waar zit hem dan wel de kneep? En daar lukt het de Farizeeër wel om Jezus' positie duidelijk te krijgen. Laten we nog eens wat verder kijken. Eerst naar de positie van de Farizeeën. Op de achtergrond ligt de vraag naar de mogelijkheid om de oude wetten van Mozes uit een ver verleden aan te passen aan de eisen van de moderne tijd van toen. En de Farizeeën vonden, in tegenstelling tot bijvoorbeeld de Sadduceeën, dat dergelijke aanpassingen theologisch gerechtvaardigd waren en bovendien noodzakelijk.

Noodzakelijk om oude waarheden, oude regels, nieuw te laten spreken en dus te laten werken. Herkenbaar, waar of niet? Wij zitten nogal eens met hetzelfde probleem. Aan de vele schriftelijke regels hadden de Farizeeën dus tal van mondelinge regels toegevoegd, toegesneden op de eisen van hun tijd. Maar hun goed bedoelde en serieuze pogingen hadden op twee punten een zeer averechts effect.

De liefde tot God, je relatie met God, was geleidelijk aan geworden tot het vervullen van een eindeloze reeks van grote en kleine religieuze plichten. En, een groot deel van de - vooral minder rijke, de arme - mensen was geestelijk, lichamelijk en ook financieel niet in staat om al die geboden na te komen. En zo werkten de Farizeeën op twee manieren een noodlottige scheiding in de hand: een scheiding tussen God en de mensen, want het ging niet meer om de relatie, maar om de prestatie. En een scheiding tussen de mensen onderling. Tussen diegenen die wel in staat waren om al deze regels nauwgezet te vervullen en al die mensen die dat niet konden: dat volk, dat de Wet niet kent, zeiden de Farizeeën schamper. En daar zit hem wel de kneep.

De Farizeeër behoort tot die categorie van mensen die denkt in termen van religieuze en maatschappelijke scheiding, van kerkelijk en niet-kerkelijk, van hoog en laag, van rijk en arm, van Nederlander en buitenlander of vluchteling of allochtoon, van jij bent anders dan ik!

Het is de categorie van de mensen die ik nu maar de "delers" zal noemen. Zij denken in hekken: een hek tussen de hemel en de aarde en een hek tussen de mensen onderling. God, de kerk, het geloof is er alleen voor bepaalde categorieën, alleen voor ons soort mensen. En wie zo denkt, wil van Jezus horen, dat de liefde tot God eigenlijk het eerste en enige echte gebod is en dat die liefde zich eerst en vooral uit in het vervullen van religieuze plichten. Dat is dus eigenlijk de vraag die de Farizeeër stelt. Is Jezus één van ons soort mensen, denkt Hij zoals wij, of niet?

Jezus' antwoord op die manier van denken, van scheiding, van denken in hekken, is glashelder: God is geen "deler", maar een "heler". God denkt niet in termen van scheiding, maar van heilheid, van zuivere, gave relaties op elk niveau van ons mens-zijn. En dat zijn er in essentie twee. Allereerst de relatie tussen God en mens en andersom: die moet heel zijn. Geloven in

God bestaat, volgens Jezus, allereerst in een relatie van liefhebben, van contact, van ontmoeting, een liefdesrelatie dus. En niet, *zeker niet primair* in het al of niet nauwgezet vervullen van een reeks uiterlijke plichten, zoals de Farizeeën dachten of in het voor honderd procent voor waar houden van een *set leerregels*, zoals veel mensen in de kerk en in de moskee, en religies `all over the world`, maar al te vaak denken. Denk maar aan de manier waarop ook soms in onze kringen met de bijbel is en wordt omgesprongen: *waar van kaft tot kaft*. Ja, dank je de koekoek!

In God geloven is God liefhebben. En dat wil zeggen: je leven voor God openstellen, God zoeken met alles wat er in je is, God ontmoeten als een onuitputtelijke bron van mogelijkheden voor jouw leven. Het betekent: het met God wagen en je lot op het spel zetten met inzet van al je van God gegeven menselijke capaciteiten, je met hart en ziel committeren - commitment dus - aan de zaak van God, namelijk het dichterbij brengen van Gods Koninkrijk en Zijn gerechtigheid, hier en nu.

Jezus' nadruk op God liefhebben is dus allereerst een oproep om alles wat de relatie tussen God en jou frustreert of blokkeert op te ruimen. Dat gold voor de Farizeeën toen. Dat geldt voor ons nu, voor wie de ons overgeleverde manier van geloven zo vaak tot een enorm probleem is geworden. Heelheid (eenheid) dus, tussen de hemel en de aarde, dat allereerst, volgens Jezus.

De liefde tot God vertaalt zich in de liefde tot de naaste.

Opvallend in het antwoord van Jezus is, dat Hij met nadruk zegt, dat het tweede gebod van eenzelfde orde is als het eerste. "Dat is het grootste en eerste gebod. Het tweede is daaraan gelijk is: heb je naaste lief als jezelf". Er kan en mag, zegt Jezus tegen de Farizeeër en over diens schouder heen tegen ons, er kan en mag geen onderscheid bestaan tussen je liefde tot God en je liefde tot de naaste. Het liefhebben van God moet zich altijd concreet vertalen in onze dagelijkse werkelijkheid. Het kan op geen enkele manier los staan van ons doen en laten, waar en wanneer ook.

De ander, onze medemens, is, net als wij, representant van een werkelijkheid, die wij niet hebben gemaakt, maar die van God afkomstig is. Kind van God, dat is een ander, niet meer en niet minder, net als jij. Het gaat er dus om God in elk mens, dat op onze weg komt, in alles, in heel Zijn Schepping lief te hebben. Het is het soort van ontwapenende liefde – en dan letterlijk - als die tussen bijvoorbeeld Jonathan en David, waarover je kan lezen in de bijbel in het boek Samuel. Zo vertaalt zich de heelheid tussen God en jou in die tussen de mensen onderling.

Ook als mens ben je dus, in het verlengde van Gods Helerschap, "heler" en geen "deler"! Wat wil je worden? Jezus beantwoordt die vraag niet in termen van een beroep of een levensonderhoud. Belangrijk, maar niet wezenlijk. Ook niet in termen van het nauwgezet vervullen van al of niet religieuze plichten. Ons helerschap staat en valt bijvoorbeeld niet met een wekelijkse kerkgang. Het gaat Jezus erom wie wij zijn als mens. En Hij blijft die vraag stellen ons hele leven lang. Want laten we wel wezen, hoe moeilijk dringt het ook tot ons door, dat God zich zo, in Jezus, heeft laten zien. Dat de weg van God blijkbaar de weg is van Eén die dient en niet van Eén die heerst. Want waar geheerst wordt, daar worden altijd mensen uitgesloten.

Helers moeten we worden en geen delers. Dat geldt voor alle terreinen van ons bestaan: overal eenheid maken: helers zijn. Is dat te doen? Ja, maar het is niet simpel. Het is ongelofelijk lastig en weerbarstig, vastgebakken als wij vaak zitten aan de bestaande orde der dingen in onze samenleving: hoog - laag, superrijk - uitkeringstrekker, Nederlander, burger - vluchteling, niet-burger. Misschien is het eerste dat wij zouden kunnen doen wel dromen. En ik bedoel dat niet naïef. Dromen, op de manier van "I have a dream", is je oefenen in het samen maken van beelden, visualiseren, van een andere samenleving. Een samenleving niet gestuurd door geld en hebzucht, een samenleving, waarvan de top niet voortdurend roept, dat er geen

alternatief is voor het asociale roofofkapitalisme van de grote banken en bedrijven, alleen maar om de eigen belangen veilig te stellen..., maar een samenleving, waarin mensen open, zacht, aandachtig, vriendelijk voor elkaar zijn, een zachte samenleving, stel je voor! En bouwen aan recht en gerechtigheid, schouder aan schouder, zwart en blank, kansarm en kansrijk, boef en bewaarder, patiënt en behandelaar... waarin de weduwen, de wezen en de vreemdelingen de plaats krijgen die hen toekomt, een samenleving van "helers" en niet van "delers". Dromen, dus, beelden maken van hoe het anders kan!

Het tweede is doen. Ook dat is lastig, maar niet onmogelijk. Doen is proberen al diegenen die in onze samenleving op de een of andere manier geestelijk of religieus of sociaal buiten beeld zijn geraakt, weer een perspectief op leven wordt gegeven. Die stemmen te horen van die mensen en niet rusten gaan voordat ze gehoord en gezien zijn.

Immers: "Want Ik heb honger geleden en je hebt Mij te eten gegeven. Ik heb dorst geleden en je hebt Mij te drinken gegeven, Ik ben een vreemdeling geweest en je hebt Mij gehuisvest, naakt en je hebt Mij gekleed, ziek en je hebt Mij bezocht; Ik ben in de gevangenis geweest en je bent naar Mij toe gekomen. Voorwaar, Ik zeg jullie, in zoverre je dit aan één van deze mijn minste broeders of zusters hebt gedaan, heb je het ook aan Mij gedaan", zegt Jezus. Ik hoop van harte, dat wij allemaal zo zullen blijven proberen om mens te worden, helers en geen delers, mensen die daadwerkelijk meehelpen om de aarde te maken tot waarvoor hij door Gods is bedoeld: heel! Dat wil zeggen: voor ons allemaal!

´Hoor Israël: de HEER, uw God, is èèn´